

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vesuviano Incendio, Et De Terraemotu Calabriae, Nvntivs

Recupito, Giulio Cesare

Romae, 1644

Appendix. De Novis Terræmotibvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12857

APPENDIX.

DE NOVIS TERRÆMOTIBVS.

CRIPSERAM hæc fere intra mensem ab ortu incendij : cùm noui terræmotus, ijque creberrimi cogunt me priori narrationi, vti sponderam, hæc pauca subtexere. Dixeram sub incendij exordium sapissime succussaram tellurem, biduoque iactatam formidine maiore, quàm clade, adieceram eorum terræmotuum originem referendam esse ad spiritus igneos. qui, cùm è Vesuij latibulis cinerem, lapidesque sustollerent, inter hiatus angustias exitum eluctati, aère vehementius concito, montem concusserint, & nexu quodam sola terrarum monti finitima. Quemadmodum, dum tormenta aenea pilas explodunt, concuti vicina loca experimur, vmbatili quadam terræmotus imagine; ad exitialis illius pestis afflatum quodammodo ingemiscente aere, contremiscente tellure. Multis id suadere conatus addideram, defecto iam Vesuij vertice, ac vastissima patefacta voragine, terræmotus conquiesse. Nunc infraurati non tam tellurem videntur, quàm meam de iisdem sententiam labefactare. Quippe Montis vtrinque lateri adnixa oppida, pagique, post perbreues inducias, reualescentium terræmotum vi pæne perpetuo vexati. In vrbe verò Neapoli, inter quàm, & Vesuuium non parua planities interiacet, terræmotus ab ineunte Iunio & frequentes, & acerrimi auditi: certè cum prioribus conferendi; nisi quòd in ijs rei nouitas, & insolentia viam terrori strauerant: hos, vt in venalium pretio solet accidere, reddit ipsamet copia viliores. Assuetudo quoque & admirationem, & timorem imminuit. Insitum namque mortalibus noua magis, quàm magna mirari: & formido minor incessit expertos se non semel indemnes. De horum origine persuasum non paucis, tunc tetram concuti, cùm abrupta vi latentium ignium, intra hiatum decidunt Montis fragmina. Siquidem tantus

Anaximenes
apud Senecam
in libel de ter-
ramotu.

Lucret. lib. 6.

Mons, opus olim gaudentis, ac veluti superbientis Naturæ, magna iam ex parte corruit; siue intestino absumptus incendio, siue mole sua, Dumque in sua viscera recidiuus, in ingentes, canernas relabitur; inter natiuos ignes rogo succēso, veluti contumelatur in se se. Hanc generatim omnibus terræmotibus causam tribuit ex Anaximene Seneca, terræ tremorem eius partibus adscribens: quæ reuulsæ introrsum, deuoluuntur in præceps, siue ignis vi, siue vitio vetustatis. Nimirum a tates habent elementa etiam suas: & nihil à senectute tutum. Idem his expressit carminibus, qui Parnasum in Lycæa transtulit Lucretius.

Terra superna tremit magna concussa ruina:

Subter ubi ingentes speluncas subruit ætas.

Quippe cadant toti montes, magnoque repente

Concussu, latè discerpunt inde tremores.

Virg. Aeneid.
lib. 3.

Iraque, dum dilacerato Vesuuij latere, saxa subinde diffiliūt, tunc dumtaxat subsilire terram, quidam rentur. & verò perperam; nam, cūm terræmotus frequentissimi extiterint, si quoties terra contremuit, toties, diffisis lateribus, immanis lapidum strues acruatim de Monte decussa est; actum iam pridem foret de Vesuuij. Enimvero, si Poëtis hic Philosophari liceret: gigantes dicerent in Vesuuijanis campis, qui, Diodoro teste, Phlegraei dicti sunt, olim contra Iouem de præliatos, plerosque ibidem etiam consepultos, adhuc spirantes, fessosque pondere, mutare lateri sedem; eoque motu terram succuti. Quamobrem Latinus vates de Enceladō cecinit, fulmine semiustum iacere sub Ætna, substrata fulciendo Monti molæ corporis:

Et fessum quoties motat latus, intremere omnem

Murmure Trinacriam, & calum subtexere fumo

Plinius lib. 2.
cap. 79.

Hæc eadem de fumo, qui continenter è Vesuuij ducitur, & intercurrentibus terræmotibus tradere in expedito esset: si cum Poëtis liceret, de Gigantibus mendacia cudere, vt ita dixerim. Gigantea. Parum ab his aberrant Astrologi, qui iuxta Babyloniorum placita, teste Plinio, terræmotus deriuant à vi trium syderum fulmineorum, Soli occurrantium, circa quadrata Mundi. Sanè, cūm in supernis orbibus, quem vocant *trepidationis motum* Astrologi deprehenderint: quid
ni.

ni à cælo tellus quoque trepidare didicerit? Expedirent et iã
 his se facile tricus Mathematici ij, qui ab occasu ad ortum
 circumferri terram affirmant, immoto cælo, nulla enim no-
 uorum terræ motuum ratio ijs reddenda est, quibus perpetua
 est terræ motio. quæ ideo stare videtur, quia rapidissimè cir-
 cumagitur, oculorum sensum fallente prnitate motus, at-
 que æterna vertigine stabilitatem ementiente. Ingeniosum
 primo Heraclidis, tum Copernici deliramentum, ijs tantum
 probandum, quibus immobilia verti monstret emota mens.
 Ridiculum, quoque foret, si de terræ motibus his, qui à Ve-
 suuiana conflagratione deriuantur, Thaletis Milesij senten-
 tiam sequeremur. qui docuit mari terram supernatare, tan-
 quam grande nauigium; tunc verò moueri, ac veluti flu-
 ctuare, cum aquæ, quibus innititur, vehementius concitan-
 tur. Quantum porro foret dementia eos terræ motus in-
 aquas referre, quos à Vesuuiano igne proficisci, pœne ocu-
 lis contuemur? Igitur, vt modus appareat, quo tellus à su-
 biecto igne quassatur, res est paulò alius repetenda; ac ter-
 ræ motuum, iam confescente incendio, renascentium ori-
 go è suis ducenda principijs. Terræ motuum vniuersim cau-
 sam esse spiritum intra terræ inanitates constrictum, explo-
 ratum est ijs, qui Aristotelis vestigijs insistant. Spiritum
 appello exhalationem siccam, & calidam, quæ mascula
 vi caloris è terræ sinu progignitur. Quia verò exiguo con-
 clusa corpusculo sub aspectum non cadit: ideo quasi à cor-
 poris concrezione seiuncto spiritus dicitur. Tam tenue illud
 est, quod turres eruit, quod vrbes haurit, quod terræ molem
 exagitat. Terræ motum ab incluso spiritu effici, ita breui
 argumentatione demonstro. Omne quod mouetur, aut mo-
 uetur ex sese, aut ab alio. atqui tellus non mouetur ex sese.
 nam, iudice Aristotele, quæcunque principium motus in se
 ipsis continent, viuentia sunt, & anima prædita. tellus au-
 tem inanime quiddam est. neque enim terram, vt ille ait,

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus

Mens agitat molem; & magno se corpore miscet.

Quod de Mundi totius anima Platonius Poeta cecinit. Qua-
 le porro animal tellus, quod neque quotidiana ex aratris illa-
 ra vulnera persentiscit: neque progredi valet, aut regredi;
 mobi-

*Heraclides
 apud Albert.
 2. cali tract. 3.
 Copernicus in
 libro de Reuol.
 Thales Mile-
 sius apud Al-
 bert. loco cit.*

*Arist. 8. Phys.
 tit. 9.
 Virg. Aen. 6.*

mobile dumtaxat, quia tremulum. Itaque, cum terra non arbitrio moueatur ex sese, nec nisi ad centrum natio ponderis deferatur: necessario fit, ut in alijs motibus à centro Æuia motricem vim agnoscat alterius. Aut igitur alterius extra, & supra se; aut alterius intra, & infra se. Non extra, & supra. neque enim vnquam tanta vis ventorum aerem, peruagata in terram incumbit; ut eam vel tantillum è sua sede dimoueat. Illa verò Archimedis effata, *Quolibet moueri quodlibet*; & posse se, si pedem extra terram figeret, Mathematicis machinis terræ libramenta conuellere; magnificentius ab eo iactata, quam verius. Quamobrem cum in terræ motibus nullum mouens appareat, quod in extrema terræ facie supernè locatum sit reliquum est, ut mouens infernè deliteat. Porrò intra terræ recessus, ac latebras aut Aer, aut Aqua, aut Ignis intercipitur, aut mista corpora, metalla potissimum. inter quæ præcipua ferrum, & aurum sub terræ fodinis Natura clementer abscondit, commiseratione quadam generis humani, alterum crudelitati subducens, alterum cupiditati. Mistra hac, quæ solidè concreta terream substantiam sapiunt, neque facillè moueri possunt, neque mouere. Aer, & Aqua fluida quidem sunt corpora; sed subterraneis cauernis inclusa, non est vnde impetum tantum concipiant, ut terræ stabilitatem amoliantur. Superest igitur, ut motus terræ igni adscribatur inter elementa cætera præstantissimo tum leuitate, tum vi. Sed quonam modo id efficiat, est vltèrius inuestigandum. Nam, cum ignis comburat potius, quam concutiat: sane hoc præstare non potest, nisi satellitio spirituum, quos calore progignit. Quippe his facultas inest & maximè mobilis, & motrix. Hoc, quo solet, acumine confirmat, cum de terræ motibus agit, Aristoteles. Qui, *terra inquit, à Sole, & ab eo, qui in ipsa est, igne incalescit: ut multus quidem extra, multus quoque intra fiat spiritus*. Paulò post. *Considerandum utique erit, quale maximè motiuum erit corporum. necesse enim est ad plurimum natum ire* (id est, quod per loca plurima facillè transmeat) *etiam vehementissimum maximè tale esse. Vehementissimum est, quod citissimè fertur. percutit enim maximè propter velocitatem ad plurimum autem*

na-

Archimedes
apud Pappum
Mathem. coll.
lib. 8. probl. 6.
prop. 10.

Arist. 2. meteo.
secund. 3. c. 2.

*naturam est pertransire, quod per omnia ire maxime potest, tale autem est, quod subtilissimum, Quare si quidem spiritus natura talis est, maxime corporum spiritus motiuus. Unde paucis interiectis ita infert. Non igitur Aqua, neque Terra causa utique erit motus; sed spiritus, cum intro forte fluxerit, qui extra exhalat. Comprobat id duplici experientia. Primam innuit ijs verbis, Qui extra exhalat. Videmus enim fere post terramotus ventos existere. nempe intra terræ septa obstricti spiritus, tanta vi obstantia quæque inuadunt; ut tandem euadant. Altera experientia sumitur à tranquillitate futuri terramotus indice. *Fiunt enim, inquit, tranquillitate plurimi, & maximi terramotus:* nempe cælo ventis immuni, clandestinas rixas, ac bellum domesticum intra terræ cauernas apparantibus. Nimirum præcurritur terramotui silentio vniuersitatis, integris ad exaudendum terræ fragorem auribus. Comprobat id ex eo Aristoteles, quòd terramotus plerumque contingunt vehementiores noctu, quàm interdiu; & meridie, quàm spatio diei reliquo. Noctu quidem: quia tunc spiritus intra terræ cubilia desident constipati à frigore, à Sole non euocati. *Nocte, inquit, plures, & maiores sunt terramotus.* Rationem infra subiicit. *Quia noctes diebus tranquilliores sunt propter absentiam Solis.* Meridie verò: quia hæc diei pars media tranquillior esse solet, quàm ceteræ; tunc maxime terris è cæli fastigio dominante Sole. *Sol, inquit, cum maxime dominatur, dissoluit exhalationem in terram: dominatur autem maxime circa meridiem.* Quamobrè præmiserat, *Terræ motus, qui fiunt die, fieri circa meridiem: quia tranquillissima est, ut in pluribus, diei meridies.* Enimvero terrarum concussioni tranquillitate præluditur, secundis aduersa succedere in hoc quoque præmonente Natura. Ad eandem causam referas alia secuturi terramotus indicia. Nam si sub Solis occasum, sereno cælo, nubeculam videris non obliquatam in flexus, sed rectà longo tractu porrectam: nocturnum illa tibi, Aristotele augure, terramotum prælagiat, quippe certum tranquillissimi aëris argumentum nulla ne tenui quidem aura perflati: quæ leui pulsu nubeculam faciliè ductilem suodiuaricatam tramite, hinc, aut inde detorqueat. Aer verò à*

ven-

ventis prorsus exemptus, ac liber, spiritus infra detentos indicat, & subtus intumescens procellam. Ex his liquido constat, à spiritibus intra terræ cancellos obseptis terræ motus exciri. Spiritibus vim calor sufficit: leuissimoque halitui tantum roboris adijcit, vt, emotis terræ cardinibus, non raro montes euertat. Sed quo pacto id fieri possit, paucis exequar. Caloris est, partes dissoluere, quæ frigore conerescunt. solutis ampliora spatia, sineque protendit ijs, quæ spissata continebantur in arcto. Hinc fit, vt exhalatio, calore quasi se maior effecta, in propinqui corporis sedem inuadens, illud conetur è vicinia deturbare. Siquidem idem spatium à duplici corpore occupari nequit. Et quemadmodum ab hac rerum vniuersitate locus excluditur planè vacuus: ita quoque duplicato plenus, neque inane, neque superfluum probante Natura. Quamobrem, sicut ad subterfugiendum vacuum subitus aquarum assultus videmus, nullo impellente sursum, & alia id generis vsque ad miraculum: ita non minore Natura studio prohibet, corpus geminum vnico includi spatio: quam Philosophi *penetrationem* appellant. Eius odio terra conuellitur, atque in hiatus diducta, discerpitur. Etenim quandoque calor tanta vi funditur, vt & maximam spirituum copiam quamcitissime procreet, & iam procreatos e terræ meatibus, aut cauernulis, quibus quasi ergastulis constricti tenebantur, educat. eductis extemporaneum domicilium quæritur: quando nequeunt sine vlla sede consistere. Dumque corpora reliqua terræ sinu innu intercepta obstinate hospitium pernegant: vrgent illi vi caloris adacti, ac demum extorquent. Et quoniam, vt diximus, Naturæ legibus cautum est, ne plura vno loco confideant: spiritus corpora sibi finitima impellunt, vt eorum succedant sedibus. Ab his loco pulsus trudentur media, à medijs postrema, à postremis exitus aut sibi, aut spiritibus intercurrentibus quæritur. Terra suæ obiectum molis obsistit, ita spiritus dum enituntur, dum premunt, dum premuntur, dum irrumpunt, dum erumpunt, terram cient. Hæc intra penitissimos naturæ recessus oculis planè lynceis introspexit Aristoteles. qui *causa*, inquit, *est motus spiritus; cum forte intro fluxerit, qui extra exhalat.* Ad institutum redeo, vnde

unde modo deflexeram. Flagrant adhuc Vesuuiana viscera,
 ac perpetuo per os voraginis tærrimum fumum inhalant.
 Ignis initio materiam bituminatam, sulphureamque depa-
 stus, quam spatia seculorum congesierant, magnum excita-
 uit incendiū. Hæc immensa spirituum vis effusa, dum in-
 ter hiatus angustias elideretur ad Montis latera: terramotus
 eos conciuit, quorum vel sola recordatione contremiscimus.
 Nunc, cum vires nondum suas flamma consumpserit; & vi-
 uant adhuc, etsi aliquantulum consopiti, nunquam tamen
 intermortui, non modicæ ignis reliquæ: noui spiritus intra
 Vesunium, flammæ sublatentis vi, in illa veluti Vulcani of-
 ficina cuduntur: cusi, aggeratique inflammantur: quippe
 ficci, & calidi, ignique affines: inflammaticoncitantur ex
 imo ad sublime: concitati terram pulsant. Hanc Arist. ter-
 remotuum causam in Vesuuiano igne prospexit; dum ait,
terram à Sole, & ab eo, qui in ipsa est, igne incalescentem,
multam quidem extra, multum quoque intra efficere spiri- Arist. loc. cit.
tum Additque paulò post, *spiritum esse maximè corporum*
motiuum: quia ignis, quando cum spiritu fuerit, sit flam-
ma, ferturque celeriter. Ex his facillè apparet incendiij, cum
 terramotu cognatio. Quamobrem mirum non est, incen-
 dio nondum extincto, adhuc vigere terramotus. quasi eo
 motu tellus ignem in venas illapsam conetur excutere, fre-
 mitu etiam indignationem testante. Illud hac in re difficul-
 tatem exhibet non contemnendam: quòd terramotus fiunt,
 vt dictum est, cum *spiritus introfluxerit.* Si quando autem
 terramotus contingunt, dum spiritus exhalatur: id solùm
 fit, cum arctior est exitus, quàm vt capere turbam possit in-
 gruentium spirituum. Tunc enim ij, qui detinentur, terram
 quatunt. Atque id causæ esse diximus, cur inter Vesuuianæ
 conflagrationis initia, diffatis vndique spiritibus, adhuc
 terramotus existerent, nempe propter angustias faucium.
 Quapropter obseruatum est, amplificata voragine, terram-
 otus Neapoli per menses aliquot filuisse. Nunc nescio quo
 pacto integrati: dum spiramenta vastissima, perruptis repa-
 gulis, nubes fumæ voluntatur. enimvero terramotus pro-
 hibet expiratio. Quamobrem, vt à magistra experientia
 didicit Aristoteles, rarò æstate terramotus contingunt. Ni-
 mirum

Arist. lib. 2.
 meteor. sum. 3.
 c. 2.

mirum spiritus è terræ gremio per laxos nimio calore meatus nulla vi sensim ad auras prodeunt, subterraneis cauernis desertis. quæ idcirco, vt in putealibus aquis apparet, æstate sunt, quàm hyeme frigidiores. Hinc etiam fit, vt terræ motus tum Autumno, tum Vere frequentiores sint, quam vel hyeme, vel æstate, per hyemem nimium constricto, per æstatem nimium soluto halitu. scilicet inter niuium, atque ardorum iniurias incõcussa Tellus inter Autumnus diuitias contremiscere didicit, dum fructibus redundat; inter Veris delicias, dum floribus redimitur, magna infortunia ad dulciores anni partes traducendo Natura. Quod ab Aristotele obseruatum transcripsit Plinius. qui *Autumno*, inquit, & *Vere* terræ crebrius mouentur. *ideo Gallia, & Aegyptus minime quatiuntur: quoniam hic æstatis causa obstat, illic hyemis.* Gallijs Germaniam, & Aquilonares plagas; Aegypto reliquam Africæ oram, & Hispaniam adiungas, quæ ab Africa angusto freto dirimitur: quod illæ regiones hyemem; æstatem hæ referant: in ijs quidem terræ sinum niuibus, geluque constrictum Solis calore ad gignendos spiritus minime violante; in Africa vero, Hispania, & calidioribus regionibus expiratione perfacili terræ motus arcente. At Italia temperatissima Mundi regio, exque potissimum Italiæ vrbes, quæ verna gaudent cæli temperie, terræ motui maximè sunt obnoxie, Sole ad spiritus procreandos, solo ad continendos idoneo. Ita pulcherrimam Orbis terrarum partem non terræ minus, quàm fortunæ moribus Natura subiecit perpetua nutantem iactatione rerum, ac veluti concussu quodam collabentis felicitatis. Ad rem redeo. Si terræ motibus loca calida numquam, aut rarò vexantur, dissipato, disiectoque halitu: cur adiacentes æstuanti Vesuuio campi tam crebrò quatiuntur: dum per hiatus latissimos vndante fumo, liberè spiritus effluunt? Enodandæ difficultatis duplex mihi aperitur modus. Primus ducitur à caueis: à quibus voragini substratis fumi, & halitus fit expiratione. Nouem paulò post ortum incendij, vt supra in narratione diximus, deprehensa è quibus fumæ nebulæ ad os voraginis euoluebantur. Paucis post mensibus reperta tres, obstructis ceteris quippe creuerat vorago ruina laterum: quorum partes decidua plu-

ra ex ijs, per quæ halitus efflabatur, foramina obduxerant. Imbres etiam, qui post incendium, æmulatione quadam ignium, largissimi ceciderunt, intra montis hiatum effusi spiramenta quædam fumi emissaria clausere. Itaque redactis nunc in priores angustias, qui delitescunt, spiritibus, terræ motus repetuntur. Argumentum eius rei non leue sunt terræ motus non semel secuti paulò post, quam è voraginis fastigio exesa fumo saxa deciderant. Obseruatum quoque est, terræ motus hos non rarò euenisse post pluias, siue oppletis infuso imbre receptaculis, atque inde detrusis, pulsisque spiritibus; siue constrictis terræ meatibus, per quos tenuissimus halitus auolabat. Vtramque rei huius causam reddidit Aristoteles, docens terræ motus fieri post pluias, & eo quod inquit, *amplior fiat intus exhalatio* (quia scilicet exspiratio intercluditur) & eo quod *intercipiatur in angustioribus locis, & compellatur in minorem locum talis segregatio, repletis concauitatibus terra aqua*. Hac de causa vrbes crebris cloacis ad excipiendam eluuiem, atque ad mare transmittendam cauatae aut minus quatiuntur, aut innoxie. quod de vrbe Neapoli iam tum obseruauit Plinius. Alter enodandæ difficultatis modus petendus est à copia spirituum: quæ quandoque tanta est, vt & expiranti flammæ materiem, & terræ motui suggerat. etenim, quando spiritus per patentes ad erem aditus siue inflammatus in ignem, siue abreptus in turbinem, totus effertur; incendiâ existunt, aut venti: quædo totus terræ claustris occluditur: terræ motus: quando totus terræ claustris occluditur, terræ motus: quando partim effertur, partim clauditur; tum aëri fumum, aut flatum, tum terræ quoq; motum summittit. Vidit hoc, vt cetera, Aristoteles. qui, *spiritus*, inquit, *aliquando quidem continuus extra fluit omnis; aliquando & partitur*. Hinc paulo post infert; *tranquillitate fieri plurimos, & maximos terræ motus: quia continua existens exhalatio, sequitur vt in pluribus impetum principij. quare aut intro simul, aut simul extra fluit omnis*. Subdit tamen, *quosdam fieri terræ motus etiam flatu existente*. Hoc ex eo deducit, quod præmiserat, *spiritum non semper omnem extra, aut omnem intra fluere, sed aliquando & partiri*. tunc enim pars spirituum liberio-

Arist. lib. 2.
meteor sum. 3.
cap. 2.

Plin. lib. 7.
c. 82.

Arist. ibidem

liberiores sortita exitum in ventos effunditur: pars terræ conclusa latibulis miffat: & inuidia, credo, aliorum, qui per aërem diuagantur, obmurmurat. Addit etiam, *tunc terramotus minores magnitudine fieri: propterea quòd diuifum est principium, & causa ipforum.* Hinc licebit non fine ingenti admiratione conijcere, quàm exaggerata intra Vesuij penetralia lateat vis spirituum, qui, dum continenter è supercilio Montis in flatus euoluuntur, ac fumum; eodem temporis articulo terramotus non debiles, ac perraros, sed validos, & crebros exuscitant. Quota pars in aciem educitur, quando ij spiritus, qui veluti intra vallum ad custodienda castra se continent, vehementissimè terram dimouent? enimvero dum palam flamma, fumo, cinere impetitur; per latentes quoque obsessi cuniculos pulsu spirituum arietamur. Parum est, vnico bellum cum elemento geri: nisi simul in aërem, ac tellurem inuadatur. neq; aquis parcitur. Etenim hæc eadem spirituum copia, à quibus aër fumo, tellus motu infestatur; aquarum etiam torrentes eiecit. Mense superiori ab ijs qui Vesuij maritimas radices accolunt, post præuios terramotus murmur auditum veluti decurrentis è monte torrentis. Ignis defluxum aliàs experti, comparauere se denuo trepidabundi ad fugam. Dum turbatur in oppidis, torrens aqueus in campos decedit. Ab aqua beneficij loco parua clades accepta, quæ ingens metuebatur à flamma. Erat eo die cælum impluuium, ne quæquam suspicio subiret subito collectæ ex imbribus aquæ, cumulataeque in torrentem. Quamobrem, cum non appareat vnde repente nouus hic torrens extiterit; fatendum est, erupisse ex hiatu montis, efferuescentibus, atque exultantibus aquis vi spirituum, quemadmodum, dum ollæ flammæ subijcitur, aqua labris exuberat. Quippe montanis caueris aquarum magna vis conditur, an delabentibus imbribus, atque intra hiatus montium receptis, an aëre frigido subterraneis antris incluso sensim concrefcente in humorem aqueum. Vnde primo stillicidia, ac tenues fontium scaturigines; tum inexhaustæ fluminum perennitates. In quo sensu accipias illud Poëtæ

Omnia sub magna labentia flumina terra.

Virg. Georg.
lib. 4.

No-

Nouos è Vesuij voragine profuisse torrentes, si cui fortas-
 se videbitur incredibile, legat Cardinalem Contarenum in
 libro secundo de elementis. vbi testatur, se valentiæ in His-
 pania vidisse sereno cælo subitum, dehiscente terra, noui
 torrentis ortum, qui effusus in campos urbem versus excu-
 rit, vastitatem, & cladem importaturus. vnde cum solo
 murorum obiectu arceri non possët; vix nouis iaggeribus,
 obicibusque repulsus, & corruatus ad littora, tandem ad ma-
 re decubuit. enimvero eadem spirituum vis & terræ motus,
 & inundationes creat. Atalantam Græciæ peninsulam post
 terræ motum perrupto aquis accurrentibus Isthmo, mari cir-
 cumuentam atque inter insulas repente ascitam, tradit ex
 Thucydide Diodorus. Terræ motum, quo plurima Rhodio-
 rum, & Asiæ oppida conciderunt, conflagratio, vt obseruat
 Baronius, & inundatio exceperit. Terram sub Gallieno mo-
 tam, & per idem tempus multas vrbes in mari demersas, nar-
 rat Trebellius. Nimirum idem spiritus tertiam è sua sede
 diuisouent; aquam è sua: iisque impellentibus, terra è cen-
 tro, mare è littoribus exilit, violatis in vtroque elemento
 Naturæ legibus. Quocirca futurum terræ motum in aquis
 præsenties: si solito turbidiores hauriantur è puteis, neque,
 vt addit Plinius, sine odoris tedio. Si quidem spiritus efferve-
 scentes ex imo in aquas inuadunt, antequam aggrediantur
 ad solida. Hęc de nouis terræ motibus, & torrente nuper ex-
 orto. è quibus anceps etiam coniectatio, accipientibus hæc
 multis in fausti euentus omnia, alijs in aduersis. Fauet prio-
 ribus Vates Regius. qui terra, inquit, mota est, ut enim cæli
 distillauerunt à facie Dei Synai; à facie Dei Israel. Quod de
 lege duarum tabularum à Deo inter terræ motuum fragores
 promulgata in Monte Synai, plures interpretum explicant.
 Etenim in Exodo ita legitur Mons Synai fumabat, eo quod
 descendisset Dominus Deus super eum in igne; & ascenderet
 fumus ex eo, quasi de fernace, renatque omnis Mons terribi-
 lis: siue, vt vertitur ex Hebræo, probante Saliano, & alijs,
 totus Mons contremuit. Quamobrem sub incendium, &
 fumum Vesuioianum repetitū eundem terræ motus diuinæ,
 vt quidam rentur, sunt præsentia argumenta, quæ maiesta-
 ti seruiant potius, quam terrori. siquidem terra mota est,

restatis

F

dum

Diodor. lib. 3.

Baron. tom. 2.

Trebell. in Gal-
lieno.

Plin. lib. 2.

c. 81.

Psal. 67.

Vide Lorini.
ibidem Exod.
19.

Salianus to. 2.
aano 2544.
num. 384.

Isa. 6.

dum celi distillant à facie Dei Synai. Terræmotu, & fumo, arcana maiestatis indice, Deus Isaia spectandum se prebuit. Quippe *domus repleta est fumo, & commota sunt superliminaria cardinum.* quod ad Iouis aspectum tradidit Maro, dum dixit,

Virg. lib. 9.
Aen.

Totum nutu tremefecit Olympum.

Terræmotu præterea Christi nouum è caelo ad terras accessum prænuntiatum reperimus apud Aggæum, *Commouebo caelum, & terram: & veniet desideratus cunctis gentibus.*

Aggai 2.
Petrus Dam.
serm. in nativ.
Domini.
Psal. 113.

Et terræmotu, dum Christus in Betleem nasceretur, antiquissimum Romæ templum corruisse, testatur Petrus Damianus, quasi exine Romana tellus, ethnica superstitione deiecta, septem elata collibus, in occursum conditoris assurgeret. Nimirum *Montes exultauerunt ut arietes, & colles sicut agni ouium à facie Domini mota est terra.* Terræmotu quoque festiuissimo insignitus, Christi rediuiui triumphus, referentis è deuicto Dire manubias. *Ecce,* inquit Matthæus, *terremotus factus est magnus,* quodammodo gestiente tellure, & lapidibus ipsis præ lætitia exilientibus. Inter terræmotus fragores, & lapsus ignium Sanctus in Apostolos Spiritus effusus est, terra veluti sese ad superna esserente. Denique, si maximis minoræ licet adijcere, terræmotu Paulini obitus celebratus, eo terræ plausu euecti ad cælum. Terræmotu Ignatij Societatis nostræ parentis è profana militia ad sacram traductio nobilitata. nempe trepidatum tunc est, curbatumque apud inferos. Consimili planè modo Franciscus Ignatij socius, Indorum Apostolus terræmotum, qui in Insula Mauri ipso die Archangelo Michaeli sacro contigit; interpretatus est, bono ciues animo esse iubens: siquidem mali demones ab Archangelo pulsi, inter fugiendum terram concusserant. Faustissima hæc è terræmotibus omina ducuntur à quibusdam timori aut demendo, aut leuando, terra etiã, dum mouetur, non tam quietem, quàm inertiam dediscente. Alij contra terræmotus in magni omen terroris accipiunt. Antiquissimum omnium ætatum memoriæ terræmotum interea fuisse memorant, quæ à Deo Pharaoni, Ægyptoque inflata sunt vulnera. Habetur id apud Eusebium ex Artapano, qui refert *Moysem grandinem, & terræmotum noctu ex-*

Matth. 28.

sitate;

Lippomani in
vita 8.
Paulini.
Ribadeneira
in flore Sanct.
par. 2. in vita
S. Ignatij.
Tursellin. in
vita Xauerij.

obitus celebratus, eo terræ plausu euecti ad cælum. Terræmotu Ignatij Societatis nostræ parentis è profana militia ad sacram traductio nobilitata. nempe trepidatum tunc est, curbatumque apud inferos. Consimili planè modo Franciscus Ignatij socius, Indorum Apostolus terræmotum, qui in Insula Mauri ipso die Archangelo Michaeli sacro contigit; interpretatus est, bono ciues animo esse iubens: siquidem mali demones ab Archangelo pulsi, inter fugiendum terram concusserant. Faustissima hæc è terræmotibus omina ducuntur à quibusdam timori aut demendo, aut leuando, terra etiã, dum mouetur, non tam quietem, quàm inertiam dediscente. Alij contra terræmotus in magni omen terroris accipiunt. Antiquissimum omnium ætatum memoriæ terræmotum interea fuisse memorant, quæ à Deo Pharaoni, Ægyptoque inflata sunt vulnera. Habetur id apud Eusebium ex Artapano, qui refert *Moysem grandinem, & terræmotum noctu ex-*

Euseb. l. 9. de
Præp. c. 4.

sitate;

citasse; ut qui terra hiatus effugerent, grandine interirent;
 & qui vitarent grandinem, terra hiatus absorberentur.
 Neque terræ motibus admixta grando, inter nostra supplicia
 de fuit, dum apud nos toties lapidibus grandinauit. Gran-
 dini apud Aegyptios adiunctus est ignis. Quippe animaduer-
 tit Salomon. *tunc ignem ardentem in grandine, & pluvia*
coruscasse. Quod significauit etiam Dauid, dum dixit. *Tra-*
didit grandini iumenta eorum, & possessionem eorum igni.
 Et alibi. *Posuit pluias eorum grandinem, siue ex hebræo,*
lapidem concretum, ignem comburentem in terra ipsorum.
 Denuo hæc grassata calamitas in incendio Vesuuiano, siqui-
 dem Deus tradidit grandini iumenta nostra, & possessiones
 nostras igni. Namque exanimata iumenta, dum lapidatum
 de celo: ac non prædia modo, sed oppida etiam integra, vi-
 cique exusti. Illud præterea in Ægyptio igne prodigiosum,
 quod neque tenebras pelleret, neque pelleretur ab aquis.
 Etenim, ut perpendit Philo, *ignis splendor vincebatur à cras-*
sis tenebris. Quod testatur Salomon ijs verbis, *Ignis*
nulla vis poterat illis lumen præbere. Hoc in incendio
 Vesuuiano instauratum vidimus, dum Mons flammæ, flammæ
 noctem, ac tenebras funderent. Quod si tunc, ut animad-
 uertit Sapiens, *in aqua supra virtutem, ignis exardescerat:*
 hoc planè idem nunc, geminato portento, contigit: dum
 & incendium inter aquas vigeret, & ignis imperio, mare,
 flammæ vnda decederet. Quamobrem ad terrores ceteros
 terræ motus quoque crebri accessere; ut hos etiam, quemad-
 modum olim Ægyptios, *descendens sonitus perturbaret.*
 Quem porrò terræ fragor non exerceat: dum modò frementi
 similis, modò mugienti repente intumescit, assurgit, profi-
 lit, desidet: mox resultat spiritureciprocante? Quid, dum
 fatiscunt parietes, crispant: concurrunt, vibrant, atque ad-
 uerso motu quodammodo inter se arietant? Quid, dum so-
 lum huc illuc inclinatur, decumbit, nutat, vndat, abscondit,
 iam iam aut imposita supernè recta, laxatis compagibus,
 labefacturum; aut, quod non rarò contigit, diducen-
 dum in hiatus, ac pane Inferos nostris aspectibus ex-
 hibiturum? Magna profectò sunt isthæc diuinæ iræ argu-
 menta: quam tamen quotidie cumulatis sceleribus pro-

Ephrem.
Syrus l. 2. vi-
tarum SS. PP.
proem. Lippö.
tom. 2. 1. 122

Orig. contra
Celsum. Ca-
pitol. in Galie-
no.

Plin. l. 28. c. 2.

Baron. 10. 7.

Paraphr.
Chald. in 10-
sue c. 6. Saliä.
tom. 3. anno
2964. nu. 67.
Plin. lib. 2.
cap. 48.

Matth. 24.

uocamus. Audiamus quid in euentu perfimili dixerit sanctif-
simus Vir Ephrem Syrus. qui terra, inquit, tremiscens sub
nostris pedibus commouetur. vt nobis metum incutiat: &
ne sic quidem ob nostram duritiem formidamus. vrbes inte-
gra absorptæ sunt, & loca ab ira Domini desolata: & neque
sic trepidamus. Bella commota sunt, vt nos timentes Deum
penitentiam ageremus: & neque sic conuerti volumus. Hæc
ille. qui sermone etiam peculiari de terræmotu multis pro-
bat hunc seclusis naturalibus causis, sæpe è Deo ipso excita-
ri siue ad cladem, siue ad terrorem. Id ethnici quoque cum
animaduertent, è terræmotibus calumniam Christianis
conflarunt: quorum culpa dicerent, terram concuti à negle-
ctis, & iratis Dijs. Ita de terræmotu, qui sub Galieno con-
tigit, testatur Origenes. eius causa sacra per totam urbem,
totumque Orbem terrarum ingentia celebrata, addit Capi-
tolinus. Adeo insitum est vel imbutis falsa religione pecto-
ribus, terra labante, ad cælum confugere. Quod si apud
ethnicos, vt testis est Plinius, *parietes incendiorum*
deprecationibus conscribebantur; mirum non est apud Chri-
stianos, vt refert è Cedreno Baronius, Iustiniano imperante
terræmotibus dirissimis perculsa Antiochia, dum publica
priuataque ædificia iactarentur, ac passim assultantia testa
corruerent; domorum fores ad sistendum, auertendumque,
terræmotum, ita conscribi cœptas. *Christus nobiscum sta-*
te. vrbe exinde indemni: cum tellus, quæ ad Christi vltoris
imperium desæuiebat, ad eiusdem nomen, ac nutum con-
quiesceret. Enimvero terræmotus non semel à Deo ipso im-
mitti, è sacro codice compertum est. Terræmotu ad tur-
barum sonitum summisso, muri Hiericuntini conciderunt.
Terræmotu præferente miraculum, vt Salianus animaduertit,
exercitus Philistinus ad interuersionem deletus. Terræ-
motus, Christo moriente, supra Naturæ leges exhibitus,
duodecim, vt narrat Plinius, vrbes in Asia proruit. quan-
quam tunc quoque dissiluerunt Montes; abruptisque in immê-
sum hiatibus, quot voragines, tot ora tellus aperuit sui con-
ditoris interitum conquestura. Postremo, vt fileam de cæ-
teris, terræmotus extremum Orbis terrarum præcurreret ex-
cidium. quod ipsemet Christus præmonuit. *Erunt*, inquit.
ter-

85
terramotus magni per loca. siue Mundi iam confescentis
interitum, vt solet in morbis accidere, agitatio, tremor-
que antecedit: siue eo motu incumbencia vndique scelera
tellus nitatur excutere, impar tanto ponderi moles. De-
nique, vt paucis cuncta concludam, terramotibus his data
tragedia plauditur, danda praluditur.

AD DEI GLORIAM,

AC

DEI PARÆ.

